

SVE ŠTO STE ŽELELI DA ZNATE O PODNOŠENJU PREDSTAVKE EVROPSKOM SUDU ZA LJUDSKA PRAVA, A NISTE SMELI DA PITATE

Vodič za advokatkinje i advokate i ponekog podnosioca predstavke

Sadržaj

dr Vidan Hadži-Vidanović

INICIJATIVA ZA MONITORING
EU INTEGRACIJA U BIH
www.eu-monitoring.ba

Sarajevo, decembar 2017.
ISSN: 2303-6079

1. Prvo moramo da razgovaramo o brojkama	3
2. Najčešća pitanja	6
2.1. Šta se dešava sa mojom predstavkom kada stigne u Strazbur?	6
2.2. Kako da budem sigurna_siguran da je moja predstavka prihvatljiva?	8
2.3. Šta to famozno pravilo 666(Pravilo 47) zahteva od mene?	8
2.4. Koji su uslovi prihvatljivosti?	9
2.5. Koji su uslovi nadležnosti Evropskog suda?	10
2.6. Koji su to proceduralni uslovi prihvatljivosti predstavke?	13
2.7. Koji su supstantivni uslovi prihvatljivosti?	13
2.8. Ima li još nekih uslova prihvatljivosti?	15
2.9. Dobro, da li je to sve što se tiče prihvatljivosti predstavke?	16
2.10. Šta se dešava ako moja predstavka ne završi kod sudije pojedinca?	17
2.11. Šta ako predmet ipak ode pred Veliko veće?	21
2.12. Pomenuli ste prijateljska poravnanja. O čemu se radi?	22
3. Najčešće greške	24
3.1. Teraćemo se do Strazbura!	24
3.2. Da, ali sam postupak je bio nepravičan!	25
3.3. Ništa me ne košta da probam!	26
3.4. Ovde su svi korumpirani. Idem pravo u Strazbur!	27
3.5. Rok za podnošenje predstavke je šest meseci. Ima vremena...	28
3.6. Sve ću lepo i potanko da im objasnim...	29
3.7. ...osim pravne argumente o povredi Konvencije.	30
3.8. Pa šta i ako napišem koju stranu više?	33
3.9. Ma mogu ja to sama/sam!	35
3.10. Već sam tražio/tražila troškove u predstavci	37
4. Vežbe	38
5. O autoru	40
6. O Inicijativi	41

Edicija Human Rights Papers Sarajevskog otvorenog centra

Broj izdanja: 34

Naslov: Sve što ste želeli da znate o podnošenju predstavke Evropskom sudu za ljudska prava, a niste smjeli da pitate – Vodič za advokatkinje i advokate i ponekog podnosioca predstavke

Autor: dr. Vidan Hadži-Vidanović

Urednica: Inela Hadžić

Lektura: Sandra Zlotrg i Klaudija Mlakić Vuković

Prelom i dizajn: Lejla Huremović

Izdavač: Sarajevski otvoreni centar u ime Inicijative za monitoring evropskih integracija u BiH, www.soc.ba, www.eu-monitoring.ba

Za izdavača: Emina Bošnjak

© Sarajevski otvoreni centar

Nekomercijalno umnožavanje, fotokopiranje ili bilo koji drugi oblik reprodukcije cijele publikacije ili njezinih dijelova je poželjno, uz prethodno pismeno informisanje izdavača na mail: office@soc.ba.

Publikacija je rezultat rada Sarajevskog otvorenog centra, kao koordinirajuće organizacije Inicijative za monitoring EU integracija BiH, na praćenju procesa integracija Bosne i Hercegovine u EU, koji je podržao NED – National Endowment for Democracy. Sadržaj ove publikacije isključiva je odgovornost izdavača i ni na koji način ne odražava stavove donatora.

1. Prvo moramo da porazgovaramo o brojkama

Statistika je često varljiva, ali u ovom slučaju može biti veoma korisna kako biste shvatili koliko je važno da odvojite vreme za čitanje ovog vodiča pre nego što odlučite da se u svoje, ili u ime svog klijenta, obratite Evropskom sudu za ljudska prava u Strazburu.

Evropski sud za ljudska prava ima nadležnost nad bilo kim ko se na neki način nađe u vlasti jedne od 47 zemalja članica Saveta Evrope. Propagandni materijali često spominju kako Sud ima nadležnost nad 800 miliona Evropljana, usredsređujući se tako na okvirni broj stanovnika zemalja članica. Međutim, kada se uzme u obzir to da se Sudu, pored fizičkih lica sa državljanstvom i prebivalištem u državama članicama, može obratiti i bilo koja druga osoba koja se nađe pod vlašću ovih država (recimo Iračanin koji se nalazi u pritvoru u britanskoj vojnoj bazi u Iraku, američka turistkinja u Parizu ili kineski imigrant na aerodromu u Varšavi), kao i bilo koje pravno lice koje ne kontroliše nijedna država, jasno je da je broj potencijalnih podnosilaca i podnositeljki predstavke znatno veći od 800 miliona. Srećom, “svega“ 50 do 70 hiljada ljudi se, u proseku, obrati Sudu u toku jedne kalendarske godine.

Kako bi odgovorile izazovu ogromnog broja predstavki koje Sud primi tokom godine, države članice Saveta Evrope odobravaju Sudu “izdašan“ budžet koji mu omogućava da zaposli oko 640 službenika i službenica – pravnih savetnika i savetnica, sekretara i sekretarki, informatičara i informatičarki, službenika i službenica obezbeđenja, kurira i kurirki, kuvara i kuvarica te higijenskog osoblja. Zajedno sa 47 izabranih sudija i sudija, oni čine radnu snagu Suda. Kada se uzmu u obzir samo sudije i pravni savetnici, tek oko 350 zaposlenih je ovlašćeno da se supstantivno pozabavi podnesenim predstavkama. Drugim rečima, 350 ljudi obradi u proseku oko 60 hiljada predstavki svake godine. Kao što ćete kasnije videti, najmanje troje pravnika_ca učestvuju u rešavanju jednog predmeta (sudija_sutkinja, vansudski_a izvestilac_izvestiteljka ili sekretar_ka sekcije i pravni_a savetnik_ca). Ovo je slučaj sa najjednostavnijim predmetima, dok na onim najkomplikovanijim predstavkama koje rešava Veliko veće radi i do 30 pravnika_ca. S obzirom na to da najveći broj predstavki (preko 90%) spada u grupu najlakših predmeta, grubim

uprošćavanjem statistike dolazi se do podatka da svaka zaposlena osoba u Sudu u proseku pregleda 690 predstavki tokom jedne godine. Na bazi radne nedelje od 40 sati, svakoj predstavi bi se, u proseku, moglo posvetiti manje od tri sata za razmatranje i presuđivanje. Pre nego što produžimo, dopustite da se ova brojka ureže duboko u vašu svest.

Stvari, naravno, postaju mnogo komplikovanije kada se uđe u detalje i kada se statistika lokalizuje. Za potrebe ovog priručnika, najrelevantniji su podaci vezani za Bosnu i Hercegovinu. U poslednjih 10 godina Sud je u proseku primio nešto više od 760 aplikacija godišnje protiv BiH. U Sudu ne radi mnogo pravnika_ca koji razumeju jedan od službenih jezika u BiH i njen pravni sistem. Sa retkim izuzecima iz godine u godinu, svaki pravnik ili pravica koji radi na predmetima protiv BiH bi morao da obradi svih 760 predmeta tokom godine. To znači da bi svakom predmetu mogao posvetiti tek oko dva i po sata rada. Međutim, za pisanje najobičnije obrazložene odluke o prihvatljivosti potrebno je najmanje nekoliko dana pisanja, usaglašavanja među sudijama, prepravljavanja i objavljivanja. Za presude Veća i Velikog veća često su potrebni meseci dodatnog istraživanja i pisanja. U slučajevima protiv BiH, na primer, donesene su četiri presude Velikog veća i samo na njima je, verovatno, potrošeno oko dve do tri godine rada. Sada zamislite koliko vremena ostaje da se razmotre ostali predmeti koji dolaze u Sud svakodnevno. Zbog toga ne treba da vas čudi ukoliko ste na rešavanje svoje predstavke (ukoliko ste je ikada do sada podnosili) čekali više godina.

Ako ste čitajući ovo pomislili: “Do đavola sa tim predmetima Velikog veća koji koče ostale predmete“, razmislite ponovo. Sud je, zapravo, ustanovljen prevashodno zbog takvih predmeta. “Ostali predmeti“ su ono što koči rad Suda. Zapravo, gotovo 99% predmeta nikada ne bi trebalo ni da se zapakuje u kovertu i pošalje u Strazbur. Međutim, čak i nakon gotovo 70 godina rada Suda, potpuno neprihvatljivi predmeti nastavljaju da preplavljaju sudske koridore.

U Bosni i Hercegovini, kao i na Balkanu uopšte, i dalje preovlađuje narativ da se Sud u Strazburu ne koristi dovoljno i da zbog toga treba raditi na njegovom približavanju pravicima i građanstvu. Međutim, činjenica je da na svakih milion građana_ki u Sud pristigne oko 250

predstavki iz BiH godišnje – četiri puta više od evropskog proseka. Ovo ne znači da je BiH nekakav izuzetak. Naprotiv, ona samo potvrđuje trend na Balkanu (protiv Srbije je, na primer, 2013. godine poslato preko 700 predstavki na milion građana_ki). Biti deo lošeg trenda, na žalost, nije naročita uteha.

Problem, dakle, nije u nedovoljnoj popularnosti Suda. Kako bi i bio u zemljama u kojima postoji uzrečica “Teraćemo se do Strazbura”? Problem je u fundamentalnom nerazumevanju uloge Evropskog suda za ljudska prava, njegovih nadležnosti, tehničkih zahteva predstavke i formalnih uslova za njeno podnošenje. Postoje, naravno, i neki uzroci ovog problema koji prevazilaze pitanja razumevanja procedura pred Evropskim sudom. Jedan od osnovnih je duboko uvreženo nepoverenje u državne institucije u celom regionu. BiH svakako nije izuzetak u tom pogledu. Ovaj priručnik nema za cilj da rasprši ove, u najvećem broju slučajeva, neutemeljene predrasude. Cilj ovog priručnika je isključivo da odgovori na neka od najčešćih pitanja koja muče advokate i advokatkinje i osobe koje podnose predstavke prilikom obraćanja Evropskom sudu i da ukaže na najčešće greške koje se čine u tom procesu.

2. Najčešća pitanja

PITANJE BR. 1

Šta se dešava sa mojom predstavkom kada stigne u Strazbur?

U Sud, zapravo, ne stiže vaša predstavka. Stiže vaš podnesak koji će postati predstavka samo ako su ispunjeni tehničko-formalni uslovi iz Pravila 47 Pravila Suda.¹

Kada kurir ili poštar dostavi vašu pošiljku Sudu, ona odlazi u odeljenje za prijem pošte, gde se, pošto se izvrše bezbednosne provere, vaša koverta otvori. Službenici_e ovog odeljenja će odmah otvoriti stranicu 2 formulara predstavke kako bi utvrdili protiv koje se države članice žalite (ukoliko nijedna od država članica nije označena, vaš podnesak bi mogao okončati svoj kratki život u Sudu već u rukama ovog službenika, na osnovu Pravila 47 Pravilnika Suda). Kada utvrde protiv koje se države žalite, vaša pošiljka će biti poslata odgovarajućoj diviziji Sekretarijata Suda u kojoj su zaposleni asistenti_ce i pravni_e savetnici_e sposobni da razumeju jezik na kom je podnesak napisan i eksperti_kinje za pravni sistem zemlje protiv koje se žalite.

Vašu pošiljku će u diviziji prvo primiti asistenti_ce koji će izvršiti preliminarni pregled formulara i proveriti da li su ispunjeni svi elementi Pravila 47 Pravila Suda. Ukoliko je očigledno da formalne pretpostavke nisu ispunjene, asistent će na nedostatke ukazati pravnoj savetnici kojoj će slučaj biti dodeljen na analizu. Ukoliko se pravna savetnica složi sa nalazom asistenta, biće ispunjen kratki elektronski formular koji će ukazati na razloge zbog čega uslovi iz Pravila 47 nisu ispunjeni. Ovaj formular se elektronskim putem šalje jednom od vanskudskih izvestilaca Suda, odnosno višim pravnim savetnicima i savetnicama. Vanskudski izvestilac će primiti i vaš podnesak. Kada ovaj službenik Suda odobri elektronski formular o neispunjenosti zahteva Pravila 47, automatski se generiše pismo koje o ovoj činjenici informiše podnosioca podneska. Sve ovo se dogodi u prvih nedelju-dve od pristizanja vaše pošiljke Sudu.

Ukoliko je očigledno da su formalne pretpostavke Pravila 47 ispunjene,

¹ Hrvatski prevod Pravila suda se nalazi na adresi <https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=2&ved=0ahUKEwj9qvGt2dLYAhULc1MKHRd6BEEQFggMAE&url=https%3A%2F%2Fvss.sud.rs%2Fsr%2Fdownload-file%2F2201%2FPOSLOVNIK%2520ECHR%2520JANUAR%25202016.pdf&usq=AOvVaw1azIqTzYgmyhiTrhC5GA9X>

asistenti_će će “registrovati predmet“, odnosno uneće sve relevantne podatke o predmetu u kompjutersku bazu podataka Suda. Tek od ovog trenutka možete smatrati da je podnesak koji ste podneli Sudu zapravo “predstavka“.

Kada se predmet otvori (registruje), on se dodeljuje jednom od pravnih savetnika_ca. Posao pravnih savetnika kod kojih predmet prvo dođe jeste da analiziraju da li su ispunjeni uslovi prihvatljivosti predstavke, odnosno da li Sud ima mesnu, stvarnu, vremensku i personalnu nadležnost da razmatra predmet, da li su iskorišćeni svi domaći pravni lekovi pre podnošenja predstavke Sudu, da li je predstavka podnesena u roku od 6 meseci od dostavljanja poslednje domaće odluke itd. (vidi u nastavku teksta). Ukoliko pravni savetnik ili savetnica smatra da neki od uslova prihvatljivosti očigledno nije ispunjen, on_a će u sudskom kompjuterskom sistemu sastaviti notu u kojoj će na jednom od radnih jezika Suda (engleski ili francuski) prikazati najvažnije činjenice predmeta, pravni osnov po kome se podnosilac predstavke žali i pravne razloge zbog čega je predstavka očigledno neprihvatljiva. Ova nota se elektronskim putem šalje vansudskom izvestiocu koji takođe primi i vašu predstavku sa pratećim dokumentima. Vansudski izvestilac će pregledati pripremljenu notu i vašu predstavku. Ukoliko se složi sa nalazom pravnog savetnika_će, vansudski izvestilac će predstavku zajedno sa notom poslati sudiji pojedincu.

Sudija_sutkinja pojedinac nikada ne može biti osoba koja je izabrana u ime zemlje protiv koje je predstavka podnesena. Zbog toga se veoma često dogodi da sudija pojedinac ne razume jezik na kom je predstavka podnesena. U ovakvim slučajevima, sudija pojedinac se najpre uzda u notu koju su pripremili pravni savetnici_e Suda. Nije retkost, međutim, da sudija pojedinac kroz notu zaključi kako mu je potrebno još informacija o predmetu pre nego što donese odluku. U tom slučaju, pravni savetnik_ca će biti pozvan na konsultacije gde će sudija pojedinac tražiti objašnjenja, prevod delova dokumenata i slično. Na osnovu svih dostupnih informacija sudija pojedinac donosi odluku.

U najvećem broju predmeta sudija_sutkinja pojedinac će odlučiti da odbaci predstavku kao neprihvatljivu. U tom slučaju, on_a će sastaviti

i potpisati odluku o neprihvatljivosti na jednom od dva službena jezika Suda. Istovremeno se automatski generiše pismo na jeziku na kom je predstavka bila podnesena, a u kome se podnosilac predstavke obaveštava o odbačaju njegove predstavke. Od 2013. godine, vreme koje protekne od podnošenja predstavke do prijema pisma o odbacivanju uglavnom nije duže od šest meseci, mada postoje značajna odstupanja od ovog nepisanog pravila.

Najveći broj predmeta, čak oko 99% njih, svoj život u Strazburu završava ovde. Ostatak ovog vodiča je posvećen naporima da vaša predstavka postane deo onih 1% koji svoje živote nastave dalje.

PITANJE BR. 2

Kako da budem sigurna_siguran da je moja predstavka prihvatljiva?

Ovo je tek druga briga koju biste trebali da imate na umu kada podnosite predstavku Sudu. Kao što sam već rekao, vaša prva briga je da obezbedite da podnesak koji pošaljete u Strazbur bude uopšte tretiran kao predstavka. Da biste to postigli, morate popuniti formular predstavke u skladu sa Pravilom 47 Pravila Suda.

PITANJE BR. 3

Šta to famozno pravilo 666 zahteva od mene?

Mislite Pravilo 47 (mada shvatam odakle vam takva asocijacija)? Pravilo 47 jednostavno zahteva da predstavka ispuni najosnovnije tehničke zahteve.

Prvi i osnovni zahtev Pravila 47 je da predstavka mora biti podnesena na formularu Suda koji je dostupan na njegovoj internet stranici. Samo u izuzetnim slučajevima predstavka ne mora biti poslata na ovom formularu. Jedini "pravi" izuzetak je ukoliko se podneskom zahteva privremena mera Suda. U bilo kom drugom slučaju morali biste da objasnite na izuzetno uverljiv način kako je moguće da ste imali pristup poštanskim servisima, ali ne i formularu predstavke. Zapravo, vrlo verovatno nećete biti u stanju da ovo objasnite i vaš podnesak biće administrativno uništen.

Što se samog formulara tiče, on je izuzetno jednostavan. Sve što trebate uraditi je pažljivo pročitati uputstva ispred svakog polja predstavke i striktno ih se pridržavati. I pored toga što su uputstva jasno vidljiva na samom formularu, greške su izuzetno česte, i ne, ne događaju se samo nekom drugom (pogledajte dole greške br. 7 i 8, kao i vežbu br. 1). Od 10.700 aplikacija koje su od pristupanja BiH Konvenciji pristigle u Sud, čak 964 je do sada odbačeno na osnovu Pravila 47. To je gotovo 10% od ukupnog broja predstavki, a Pravilo 47 se primenjuje tek nešto duže od tri godine!

Evropski sud za ljudska prava – Obrazac predstavke 3 / 13

C. Zastupnik/zastupnici podnosioca predstavke - pojedinca

Podnositelj predstavke ne mora imati zastupnika u ovoj fazi. Ako podnositelj predstavke nema zastupnika, molimo Vas da prijedete na odjeljak E.

Ako predstavku u ime podnosioca predstavke - pojedinca podnosi osoba koja nije advokat (npr. bliski srodnik, prijatelj, roditelj ili staratelj), ona mora popuniti odjeljak C.1, a ukoliko je podnosi advokat, on mora popuniti odjeljak C.2. U oba slučaja, mora se popuniti odjeljak C.3.

C.1. Osoba koja nije advokat	C.2. Advokat
18. Svojtvo/povezane funkcija	26. Prezime
19. Prezime	27. Ime/imena
20. Ime/imena	28. Državljanstvo
21. Državljanstvo	29. Adresa
22. Adresa	
23. Telefon (uključujući međunarodni pozivni broj)	30. Telefon (uključujući međunarodni pozivni broj)

Uputstvo za popunjavanje predstavke

PITANJE BR. 4 *Koji su uslovi prihvatljivosti?*

Uslovi prihvatljivosti predstavke nalaze se u članovima 34 i 35 Konvencije². Da bi predstavka bila prihvatljiva, Sud mora imati nadležnost da se pozabavi njome. Dalje, moraju biti ispunjeni određeni proceduralni uslovi, uslovi koji se tiču samog predmeta predstavke i na kraju pojedini uslovi koji se ne uklapaju najbolje ni u jednu od ove tri grupe.

² Bosanski prevod Evropske konvencije se nalazi na adresi http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf

PITANJE BR. 5

Koji su uslovi nadležnosti Evropskog suda?

U suštini, elementi nadležnosti Evropskog suda su gotovo isti kao i elementi nadležnosti bilo kog drugog suda, ali s obzirom na to da se radi o međunarodnom sudu, postoje neke specifičnosti.

Na primer, kada govorimo o domaćim sudovima, prvo i osnovno o čemu razmišljamo je njihova mesna i stvarna nadležnost. Međutim, dok Evropski sud ima jasno definisanu stvarnu nadležnost, njegova mesna nadležnost je prilično fluidna. Takođe, s obzirom na to da je Evropski sud međunarodni sud koji proističe iz međunarodnog ugovora (Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih sloboda) koji je za različite države stupio na snagu u različito vreme, vremenska nadležnost Suda je veoma važna i ona se gotovo nikad ne dovodi u pitanje pred domaćim sudovima. I na kraju, personalna nadležnost je pred domaćim sudovima tek tercijarno pitanje koje se postavlja samo u ograničenom broju slučajeva, na primer, prilikom utvrđivanja građanske ili krivične odgovornosti maloletnih osoba i osoba lišenih poslovne sposobnosti, prilikom postojanja suverenih imuniteta ili uspostavljanja personalne nadležnosti za potrebe vođenja krivičnog postupka. S druge strane, personalna nadležnost je primarno pitanje za uspostavljanje nadležnosti Evropskog suda. Zbog ovih specifičnosti, advokati_kinje koji nemaju iskustva sa međunarodnim sudovima lako naprave grešku. Podnosioci predstavke koji nemaju advokata naprave je još lakše.

U vodiču ovog obima je nemoguće ući u sva sofisticirana pitanja nadležnosti Evropskog suda. Zbog toga ću vam predočiti samo najosnovnije koncepte koji su najčešće dovoljni da se obezbedi nadležnost Evropskom sudu da razmatra vašu predstavku.

Počnimo od stvarne nadležnosti. Evropski sud može da razmatra sva pitanja vezana za primenu i tumačenje Evropske konvencije o ljudskim pravima. Ovo prevashodno znači da se Evropski sud može baviti svim predstavkama u kojima se tvrdi da je došlo do povrede jednog ili više prava garantovanih Konvencijom ili njenim protokolima. S druge strane, Evropski sud može se baviti samo i isključivo predstavkama koje tvrde

da je došlo do povrede jednog ili više prava garantovanih Konvencijom. Ukratko, Konvencija garantuje:

pravo na život, slobodu od mučenja, nečovečnog ili ponižavajućeg postu... Zapravo, pogledajte vežbu br. 2 za završetak ove liste.

Sada kada ste odradili vežbu br. 2 znate za koje probleme je Evropski sud stvarno nadležan. U redu, znate otprilike. Konvencija je tekst sa normama opšteg karaktera i mnogi problemi koji naizgled nisu pokriveni tekstom Konvencije postali su deo stvarne nadležnosti Evropskog suda kroz njegovu praksu i njegovo tumačenje Konvencije. Recimo, prava životne sredine se ne pominju u Konvenciji nijednom rečju, no Sud je našao da su neka od njih pokrivena Konvencijom, naročito kroz njen član 8. Pravo na rad apsolutno nije garantovano Konvencijom, ali neki aspekti prava na rad, poput ugovorene zarade, zabrane diskriminacije na radnom mestu ili prilikom zapošljavanja, zabrana arbitrarnog otpuštanja i dr. našli su svoje mesto u različitim odredbama Konvencije. *Ovo su, međutim, neke od onih tema koje prevazilaze svrhu i obim ovog vodiča.

Ukoliko želite da saznate više o tome koji su sve pravni problemi do sada pronašli zaštitu Konvencije, pročitajte Karen Rid, Evropska konvencija o ljudskim pravima – Vodič za praktičare, Beogradski centar za ljudska prava, Beograd, 2007.

Drugi veoma važan aspekt nadležnosti Evropskog suda je njegova vremenska nadležnost. Prema normama opšteg međunarodnog prava, Konvencija obavezuje državu isključivo od dana kada ta država položi instrumente njene ratifikacije. Prema tome, Sud ima nadležnost da se bavi isključivo onim povredama Konvencije koje su se dogodile nakon tog "kritičnog datuma". Što se Bosne i Hercegovine tiče, taj kritični datum je 12. jul 2002. godine. Naravno, i pitanja vremenske nadležnosti mogu da postanu zamršena kada se u igru uvedu pojmovi poput "trenutnog akta", "produžene povrede", sukcesije država članica i slično. No, pogledajte prethodnu zvezdicu. Sve što je rečeno tamo važi i za ove probleme.

Personalna nadležnost je izuzetno važan aspekt određivanja nadležnosti

Evropskog suda. S obzirom na to da je Konvencija međunarodni ugovor, ona obavezuje samo one države koje su taj ugovor potpisale i ratifikovale. Prema tome, Evropski sud je personalno nadležan da razmatra samo one predstavke koje se bave povredama za koje je odgovorna jedna od država potpisnica Konvencije (pasivna legitimacija). Deluje vam logično i jasno? Prvo, iznenadili biste se kada biste znali koliko je samo predavki sa prostora Balkana podneseno protiv Ujedinjenih nacija, NATO-a, KFOR-a, SFOR-a, EUFOR-a, Tribunala za ratne zločine itd. Međutim, to i nije najveći problem u priči o personalnoj nadležnosti (naročito od početka primene Pravila 47 od kada takve predstavke ne bivaju ni razmatrane). Problem je znati za koje je povrede koja država odgovorna! Ponovo, bez ulaženja u previše komplikovane detalje (vidi prethodnu zvezdicu), Evropski sud ima personalnu nadležnost da razmatra predstavku koja se žali na povredu učinjenu na teritoriji nad kojom jedna od država članica ima efektivnu kontrolu (recimo okupacijom), ili ju je počinio entitet koji je pod određenim stepenom kontrole države članice (recimo država članica kontroliše paravojne formacije u nekoj drugoj državi), ili je sama žrtva kršenja Konvencije bila pod direktnom kontrolom vlasti države članice (recimo, policija ili tajni agenti države članice uhapse pojedinca na teritoriji druge države).

S druge strane, aktivnu legitimaciju, odnosno pravo da podnese predstavku ima svaka osoba ili pravno lice koje tvrdi da je bilo žrtva povrede Konvencije. Dakle, podnosilac predstavke mora biti neposredna ili posredna žrtva povrede (recimo bliska srodnica neposredne žrtve). Evropskom sudu nije bitno da li podnosilac predstavke ima poslovnu sposobnost, da li se radi o detetu ili postoje neke druge okolnosti koje bi ga sprečavale da se obrati domaćem sudu. Jedino što je važno je da je podnosilac predstavke (pazite, ne i direktna žrtva) živ u trenutku podnošenja predstavke.

Podnosilac predstavke ne može biti pravno lice koje je deo državnih institucija, vršilac javnih ovlašćenja ili je u potpunoj zavisnosti od državnih vlasti. Primera radi, mesne zajednice, opštine, javna preduzeća, privredne komore i stara dobra društvena preduzeća ne bi mogla biti podnosioci predstavke pred Evropskim sudom. Na kraju, treba biti svestan da su i pitanja aktivne legitimacije opterećena pojedinim

komplikacijama, ali, kao i do sada, upućujem vas na prethodnu zvezdicu.

Kada je reč o mesnoj nadležnosti, istina je, zapravo, da ona nije jasno definisana za Evropski sud. Naime, njegova je nadležnost prevashodno određena personalno, a ne teritorijalno. U najvećem broju slučajeva, Evropski sud će imati nadležnost nad teritorijama država članica, ali se njegova teritorijalna nadležnost može protezati znatno dalje od tih granica. Na primer, Evropski sud je imao nadležnost da se bavi povredama Konvencije koje su počinile britanske trupe u Iraku, kao i turske trupe u Iranu. Zato se često spominje da nadležnost Evropskog suda može biti "ekstrateritorijalna". I ovde vas upućujem na prethodnu zvezdicu.

PITANJE BR. 6

Koji su to proceduralni uslovi prihvatljivosti predstavke?

Za proceduralne uslove prihvatljivosti verovatno ste već čuli. U pitanju su dva zahteva: 1. da se pre obraćanja Evropskom sudu moraju iscrpeti svi dostupni i efikasni pravni lekovi i 2. da se predstavka mora podneti u roku od šest meseci od dana kada je podnosilac predstavke primio poslednju domaću odluku. U slučaju Bosne i Hercegovine, oba ova zahteva su prilično jednostavna. Pre nego što se obratite Evropskom sudu morate sačekati da o vašem predmetu odluku donese Ustavni sud, osim u veoma ograničenim i jasno definisanim slučajevima (pogledajte dole grešku br. 4). Kada dobijete odluku Ustavnog suda, imate šest meseci da pošaljete svoju predstavku u Strazbur. Samo vodite računa: ukoliko rok od šest meseci ističe na dan praznika ili nekog drugog neradnog dana, predstavka mora biti podnesena pre tog dana! Za datum podnošenja predstavke se uzima datum žiga na koverti pošiljke.

PITANJE BR. 7

Koji su supstantivni uslovi prihvatljivosti?

Supstantivni uslovi prihvatljivosti se zapravo tiču same suštine onoga na šta se žalite Evropskom sudu. Kada je vaša predstavka odbačena po jednom od supstantivnih osnova, to znači da su sudije_sutkinje zapravo pogledale suštinu vaše predstavke i zaključile da u njoj nema ničega što bi ukazivalo na povredu Konvencije. Ovo takođe može značiti da su sudije_sutkinje smatrale kako niste pretrpeli značajnu štetu da bi se

vašim problemom pozabavio Evropski sud.

Kada u vašoj predstavi ne postoje navodi koji bi ukazali da postoji povreda Konvencije, vaša predstavka je očigledno neosnovana. Ovo se može dogoditi iz nekoliko razloga.

Daleko najčešći razlog zbog kog se predstavke odbacuju kao očigledno neosnovane je što ogromna većina advokata_kinja i podnosilaca predstavke pogrešno tretiraju Evropski sud kao obični žalbeni sud četvrte instance. To u biti znači da se svi oni Sudu žale na ishod domaćih postupaka iako je to poslednje čime Sud može da se bavi. No, s obzirom na to da je ovo jedan od gorućih problema prilikom podnošenja predstavke, njime ćemo se detaljnije pozabaviti nešto kasnije (pogledajte grešku br. 1).

Predstavka je očigledno neosnovana i kada je potpuno jasno iz vaših navoda da Konvencija nije povredena. Ovo se najčešće dogodi kada je vaša situacija principijelno slična situaciji iz nekog prethodnog slučaja, a u kome je Sud našao da ne postoji povreda. Jedini način da procenite je li ovo slučaj i sa vašom predstavkom je da dobro poznajete praksu Evropskog suda ili da makar dobro vladate tehnikama pretraživanja njegove prakse.

Ovde treba reći da je za pravnike_ce koji se isključivo ili makar pretežno bave Evropskom konvencijom najveći izazov da zapravo podnesu upravo ovakve predstavke. Oni to, međutim, rade sa punim znanjem da je postojeći stav Evropskog suda nepovoljan za podnosioca predstavke, ali predstavkom žele da primoraju Sud da promeni svoju praksu. Ovo su strateške predstavke o kompleksnim pitanjima ljudskih prava gde se timovi specijalizovanih pravika i pravnica mesecima bave pripremom sofisticiranih pravnih argumenata. Za ovo je potrebno izuzetno poznavanje procedura i materije međunarodnog prava ljudskih prava. Moj savet je da ovo ne pokušavate sami kod kuće, ali ko zna...

Predstavka je očigledno neosnovana i kada podnosilac ne potkrepi dokazima i argumentima navode iz predstavke. Međutim, od stupanja na snagu revidiranog Pravila 47, ovakva predstavka bi pre bila administrativno uništena nego što bi uopšte bila uzeta u razmatranje

i odbačena kao neprihvatljiva, s obzirom na to da ne bi bili ispunjeni uslovi paragrafa 3.1 ovog pravila.

Od stupanja na snagu Četrnaestog protokola, sudije_sutkinje mogu odlučiti da odbace predstavku i ako procene da podnosilac predstavke nije pretrpeo naročitu štetu, čak i ako mu je postupanjem državnih organa i bilo povređeno neko pravo garantovano Konvencijom. Da bi ovo mogle uraditi, sudije_sutkinje se moraju uveriti da su se domaći sudovi pozabavili vašim problemom (ne i da su odlučili u vašu korist), kao i da ne postoje posebni interesi za zaštitu ljudskih prava koji bi nalagali da se vaš slučaj ipak uzme u razmatranje. Ako je vaša predstavka odbačena po ovom osnovu, to ne znači da niste bili u pravu. To samo znači da ste uzurpirali Sud trivijalnom žalbom. Samo to...

PITANJE BR. 8

Ima li još nekih uslova prihvatljivosti?

Postoje još neki uslovi prihvatljivosti koje nije jednostavno smestiti u jednu od gore navedenih kategorija. Njih možemo nazvati i hibridnim, zato što se istovremeno dotiču pitanja jurisdikcije i forme ili forme i supstantivnih pitanja predstavke.

Za početak, predstavka Evropskom sudu ne može biti anonimna. Sudu morate otkriti identitet osobe koja podnosi predstavku. Ukoliko podnosilac ili podnositeljka ne želi da njegov_njen identitet bude otkriven, može zahtevati od Suda anonimnost predstavke. S obzirom na revidirano Pravilo 47, međutim, ovaj osnov prihvatljivosti je postao u neku ruku izlišan. Naime, anonimna predstavka danas bi najverovatnije bila administrativno uništena jer ne bi ispunila prvi uslov Pravila.

Predstavka će biti odbačena kao neprihvatljiva i ako je suštinski ista kao i prethodna predstavka koju ste podneli Sudu, a o kojoj je Sud već odlučivao, kao i ako je suštinski slična predstavci koju ste podneli nekom drugom međunarodnom telu. Sud ima dovoljno posla da bi se upuštao i u posao koji je već završio (ili koji je završilo neko drugo međunarodno telo).

U praksi, čak i pre nego što se vaš predmet registruje u Sudu, pravnom savetniku ili savetnici zaduženoj za vaš predmet će biti dostavljeni svi

predmeti koje ste do tog trenutka podneli Sudu. On ili ona će odmah uporediti vaš novi podnesak sa već postojećim. Ukoliko se vaš podnesak tiče neke potpuno nove situacije, predmet će biti registrovan kao novi predmet. Ukoliko se žalite na istu situaciju o kojoj već imate predmet o kome Sud još uvek nije doneo odluku, vaš novi podnesak biće uvršten u spise tog prethodnog predmeta i tretiran kao dodatna informacija. Ako se radi o istovetnom predmetu o kome je Sud već doneo odluku, a u novom predmetu nema nikakvih novih činjenica koje bi mogle da utiču na ishod postupka pred Sudom, sudija pojedinac će predmet odbaciti kao suštinski isti.

Što se tiče predmeta koji su suštinski istovetni predmetima koje je rešilo neko drugo međunarodno telo, Sud uglavnom tu činjenicu sazna od vlade kada joj se ukaže prilika da komentariše vašu predstavku.

Na kraju, sudije i sutkinje mogu odbaciti predstavku ako smatraju da ona predstavlja zloupotrebu prava na podnošenje predstavke. Reč je o izuzetnoj meri koju sudije veoma retko primenjuju. Ovo vam se može dogoditi ako na posebno vulgaran i nepristojan način u predstavi ili naknadnim podnescima vređate vladu države, agenta države, domaće sudove i sudije, Evropski sud ili njegove sudije i službenice. Takođe vam se ovo može dogoditi ako namerno od Suda prikrijete ili pogrešno predstavite odlučujuće činjenice sa namerom da dovedete Sud u zabludu. Sudije će odbaciti vašu predstavku kao zloupotrebu prava i ukoliko javno komentarišete i otkrijete tok i sadržaj pregovora o prijateljskom poravnanju koji su striktno tajni. Isto važi i za javno iznošenje neistinitih informacija o toku postupka pred Sudom.

PITANJE BR. 9

Dobro, da li je to sve što se tiče prihvatljivosti predstavke?

Naravno da nije. Ovo je samo početak. Da biste zaista shvatali najosnovnije pojmove koji se tiču prihvatljivosti predstavke, morate da, kao apsolutni minimum, makar pročitate i dobrim delom naučite priručnik o uslovima prihvatljivosti koji je sam Sud sastavio. Ovaj priručnik možete naći na internet stranici Suda na hrvatskom i srpskom jeziku.

Hrvatska verzija priručnika se nalazi na adresi:

http://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_HRV.pdf

Srpska verzija se nalazi na adresi:

http://www.echr.coe.int/Documents/Admissibility_guide_SRP.pdf

Pored ovih, postoje još mnogi priručnici koji se bave istom temom. Na kraju, da biste zaista mogli da sa relativnom sigurnošću predvidite da li je vaša predstavka prihvatljiva, odnosno da nije očigledno neosnovana, morate poznavati supstantivnu praksu Suda. U tome vam ovaj vodič ne može pomoći.

PITANJE BR. 10

Šta se dešava ako moja predstavka ne završi kod sudije pojedinca?

Samo zato što vaša predstavka nije administrativno uništena prema Pravilu 47 ili je sudija_sutkinja pojedinac nije odbacio, to i dalje ne znači da će biti proglašena prihvatljivom i da će je Sud razmatrati u meritumu. Predstavku može odbaciti bilo koja formacija Suda (sudija pojedinac, Komitet, Veće i Veliko veće) u bilo kom trenutku trajanja postupka. Međutim, vratimo se na početak.

Sećate se kako sam već napisao da će nakon registracije vaš predmet doći u ruke jednom od pravnih savetnika ili savetnica koji asistiraju sudijama prilikom rada na predmetu. Ako pravna savetnica zaključi da vaš predmet nije očigledno neprihvatljiv (ili ako se sa njenim mišljenjem o neprihvatljivosti ne složi vansudski izvestilac ili, najvažnije od svega, sudija pojedinac), predmet će biti upućen ili Komitetu od tri sudije_sutkinje ili Veću od sedam sudija_sutkinja. Komitet će uzeti predmet u razmatranje ukoliko sudija pojedinac smatra da je verovatno neprihvatljiv, ali da je ipak potrebno da ga razmotri jedno od kolektivnih tela Suda. Komitet će se takođe pozabaviti vašom predstavkom ukoliko je očigledno prihvatljiva i ukoliko o problemu na koji se žalite već postoji praksa Suda. Ovim se znatno ubrzava postupak po vašoj predstavi i zadovoljenje ne biste trebali da čekate previše dugo.

Ako pravna savetnica veruje da je vaša predstavka prihvatljiva i da bi mogla biti osnovana (drugim rečima, da nije očigledno neosnovana),

ona će o tome prodiskutovati sa svojim pretpostavljenima u Sekretarijatu Suda, a potom će predmet, najčešće usmeno, predstaviti sudiji izvestiocu Veća i sekretarki sekcije. Ukoliko se sudija izvestilac složi, on će, uz asistenciju pravne savetnice, supervizora pravne savetnice i sekretarke sekcije, sastaviti predlog za komunikaciju predstavke koji će predstaviti celom Veću. Ovaj predlog, u najvećem broju slučajeva, sadrži sažet prikaz relevantnih činjenica na engleskom jeziku koji Sudija Izvestilac sastavi na osnovu činjenica koje ste vi predstavili u svojoj predstavi. Predlog takođe sadrži pravnu analizu iz koje proizilazi da bi predstavka trebalo da bude komunicirana vladi. Pravna analiza je upućena isključivo članovima Veća i tajna je. Komunikacija predstavke je, inače, samo tehnički izraz koji zvuči «pravnički», ali koji u suštini samo znači da se vaša predstavka dostavlja agentu države protiv koje se žalite na uvid i odgovor.

Veće će, na osnovu predloga izvestioca, odlučiti da li predstavka zaista treba da bude komunicirana vladi. Veće može odlučiti da komunicira samo neke pritužbe iz predstavke, a da druge odbaci predsednik Veća kao sudija pojedinac. U svakom slučaju, ako Veće odluči da se predstavka komunicira, kopija predstavke će, zajedno sa svim dokumentima uz predstavku, prikazom činjenica koje je sastavio Sudija Izvestilac, a odobrilo Veće i pitanjima Veća upućenim vladi, biti elektronskim putem poslata vladi na razmatranje. Vladi će se takođe predočiti da može predložiti prijateljsko poravnanje ukoliko to želi. U isto vreme, vi ćete biti obavešteni da je vaša predstavka komunicirana vladi tužene države na razmatranje. Ovo je veliki dan za vašu praksu pred Evropskim sudom, s obzirom na to da izuzetno mali broj predavki ikada bude komuniciran. Međutim, ne zalećite se. Ovo je tek pravi početak. Još ništa nije odlučeno i vaša predstavka bi i dalje mogla biti proglašena neprihvatljivom.

Evropski sud je nedavno počeo da primenjuje «momentalnu i pojednostavljenu proceduru komuniciranja predavki» (*immediate and simplified communication procedure* – IMSIC). Ova procedura ne zahteva od Sudije Izvestioca da sastavi prikaz činjenica kao u uobičajenoj proceduri. Ovo takođe znači da prikaz činjenica koje Sud normalno sastavlja neće biti deo paketa prilikom komuniciranja

predstavke. Drugim rečima, Vlada će isključivo kroz vaše navode, bez posredovanja Suda, zaključiti šta se dogodilo u vašem slučaju. Ovo u značajnoj meri ubrzava postupak pred Sudom. S druge strane, ovaj postupak nije moguće primeniti ukoliko predstavka nije dovoljno dobra napisana, što je, na žalost, često slučaj. Od nedavno je, međutim, Sud počeo da primenjuje ovu proceduru na pojedine predstavke protiv Bosne i Hercegovine, što je svakako dobar znak. Kako biste u što većoj meri profitirali od ovog postupka, preporučujem da nastavite da čitate, kao i da obratite posebnu pažnju na Grešku br. 6 dole.

Kada primite pismo u kom vas obaveštavaju da je predstavka komunicirana vladi, obavestite svog klijenta i (tajno) proslavite sa svojim saradnicima i saradnicama u kancelariji (ne previše, jer još ništa nije gotovo). Pročitajte dobro pismo, jer ćete iz njega videti da li je Sud odlučio da komunicira celu predstavku ili samo neke žalbe. Iz pitanja koje Sud postavi vladi ćete takođe moći da zaključite da li je Sud prihvatio vašu pravnu kvalifikaciju događaja ili se poslužio svojom moći da bude “gospodar karakterizacije” i praktično prekvalifikovao vašu žalbu. Recimo, može se dogoditi da ste žalili na povredu člana 6, ali da iz vaših navoda proizilazi da se zapravo radi o članu 8 Konvencije. U svakom slučaju, pročitajte pažljivo pismo Suda, i ukoliko se od vas eksplicitno nešto ne zahteva (u najvećem broju slučajeva neće), uvrstite pismo u predmet i strpljivo sačekajte odgovor vlade koji će doći u za to ostavljenom roku. Nemojte, dakle, slati podneske koji nisu traženi od vas.

U ostavljenom roku, vlada može poslati svoja “zapažanja” o prihvatljivosti i meritumu vaše predstavke ili predložiti prijateljsko poravnanje. Vlade se uglavnom odlučuju za prvu opciju kada predmet komunicira Veće, a za drugu kada predmet komunicira Komitet (o tome će biti više reči kasnije u vodiču). Sud će vam bez odlaganja poslati vladina zapažanja i pri tom vam ostaviti rok da se o njima izjasnite. Ukoliko niste advokatkinja, Sud će vam naložiti da angažujete advokata za ovu fazu postupka. Takođe će vam naložiti da mu se, od ovog trenutka, obraćate na engleskom ili francuskom jeziku ili da tražite odobrenje od predsednika ili predsednice Veća da nastavite sa obraćanjem na vašem maternjem jeziku.

Pažljivo pročitajte navode vlade. Agent će gotovo uvek pokušati da napadne

i prihvatljivost i osnovanost vaše predstavke. Pri tom će se gotovo uvek pozivati na praksu Suda, navodiće slučajeve i iznositi izvode iz različitih presuda. Morate biti spremni da odgovorite istom merom. Ne odlažite rad na odgovoru, već započnite sa pripremom još dok čitate zapažanja.

Pošaljite odgovor u ostavljenom roku. Ako želite da budete sigurni da vaše misli, bez posrednika, dopru do svih sedam sudija i sutkinja Veća, sastavite svoj odgovor na engleskom jeziku. Ukoliko engleski nije vaš radni jezik, angažujte pravne saradnike i saradnice na predmetu kojima on to jeste ili makar unajmite sudsku tumačiteljicu da vaš odgovor adekvatno prevede. Prva opcija je bolja, naročito ako se radi o specijalistima koji se bave Konvencijom, prosto zato što barataju terminologijom Suda, a mogu vam pomoći i prilikom osmišljavanja pravnih argumenata. Suzdržite se od iznošenja novih činjenica i tvrdnji u ovoj fazi postupka, osim ako se nisu dogodile u međuvremenu od podnošenja predstavke do odgovora vlade. Ma koliko vam neke tvrdnje agenta zvučale uvredljivo ili besmisleno, uljudno odgovorite na njih. Nemojte vredati (mada možete duhovito komentarisati sve dok to nije uvredljivo – ko zna, možda i zabavi sudije).

Izuzetno je važno da u ovoj fazi postupka jasno odredite svotu naknade materijalne štete koju tražite i da tražite naknadu troškova postupka. Takođe je važno da zahtev za naknadu troškova potkrepite priznanicama, advokatskom tarifom ili bilo kojim drugim dokumentom koji potkrepljuje da su troškovi realni. Potpuno je nebitno da li ste u formularu predstavke već sve ovo uradili. Ukoliko novčanih zahteva nema u odgovoru na vladina zapažanja, Sud vam ih jednostavno neće dodeliti.

Kada primi vaš odgovor, Veće će ga proslediti na završni komentar vladi. Pošto ste vi imali prvu reč (kada ste podneli predstavku), pravičnost nalaže da vlada ima poslednju. Ako vlada iznese neke nove činjenice, Sud će to primetiti i dopustiti vam da prokomentarišete ukoliko smatra nove navode relevantnim. U najvećem broju slučajeva, ovo se neće dogoditi. Kada primite poslednji odgovor vlade, pročitajte ga, uvrstite u predmet, i strpljivo sačekajte odluku Suda.

Između slanja odgovora vlade i donošenja presude (ili odluke) može

proteći i više meseci. Sudije se trude da posao završe što je pre moguće kako bi izbegle bilo kakve tektonske promene u predmetu koje mogu nastati protokom vremena. Ipak, opterećene velikim brojem predmeta, kao i zahtevom da svaku odluku podrobno obrazlože, nekada im ovo ne polazi za rukom.

Kada Veće usvoji presudu, ona se objavljuje na HUDOC internet stranici Evropskog suda i šalje strankama u postupku. Obaveštenje će biti dostavljeno advokatu (ne i podnosiocu predstavke, osim ukoliko iz nekog razloga nije imao advokata) kao i vladi.

Ako je vašu predstavku Veće proglasilo neprihvatljivom, ono će to učiniti odlukom. Ova odluka je konačna i ne može biti poslata Velikom veću na razmatranja. Ukoliko se ovo dogodi, pročitajte pažljivo razloge, prihvatite realnost i budite ponosni na sebe što ste makar pružili dobru borbu.

Ako Veće donese presudu da nije bilo povrede vaših prava, imate tri meseca da tražite preispitivanje presude pred Velikim većem. Osim ukoliko se u predstavi ne radi o kakvom komplikovanom pravnom pitanju ili velikom sistemskom problemu, najverovatnije neće biti ništa od takvog zahteva. Ponovo, progutajte gorku pilulu, naučite nešto iz presude i budite ponosni na sebe što ste pružili još bolju borbu!

Na kraju, ako Veće donese presudu da je bilo povrede prava, proslavite iz sve snage, ali neka crv sumnje i dalje ostane duboko u vama. Kao što vi možete tražiti da se presuda koja je nepovoljna za vas preispita pred Velikim većem, to isto može uraditi i vlada. Iako se retko dešava, prihvatanje takvog zahteva nije potpuno nemoguće. Dakle, proslavite, budite ponosni na sebe i sačekajte da presuda postane konačna nakon tri meseca od njenog objavljivanja.

PITANJE BR. 11

Šta ako predmet ipak ode pred Veliko veće?

To pitanje prevazilazi svrhu ovog vodiča, a verovatno je i preveliki zalogaj za vašu praksu u ovom trenutku. Prisustvovao sam više no jednoj javnoj raspravi pred Velikim većem gde je advokat koji nije specijalista za

Konvenciju direktno uništio predmet. Rasprave pred Velikim većem su intenzivne, koreografija je impozantna i može vas lako savladati uzbuđenje, ali najvažnije od svega je da sudije i sutkinje mogu postaviti nepredvidiva pitanja. Za pronalaženje odgovora, koji je često skriven negde duboko u sudskoj praksi, ili socijalnim politikama svih ili većine država članica, ili u nekom opštem principu međunarodnog prava, ostavljeno vam je, međutim, svega nekoliko minuta. Moj jedini savet za ovaj malo verovatni slučaj je da unajmite specijalistu (ili više njih) ako do tog trenutka već niste. Ne brinite. To vas često neće koštati ništa sve do trenutka dok ne pobedite, a tada će vam biti dosuđeni troškovi postupka.

PITANJE BR. 12

Pomenuli ste prijateljska poravnanja. O čemu se radi?

Kada vlada primi vašu predstavku na odgovor, ona može u svakom trenutku priznati da je do povrede Konvencije u vašem slučaju došlo i prihvatiti da pruži odgovarajuću naknadu za materijalnu i nematerijalnu štetu kao i da vam nadoknadi troškove postupka. U zavisnosti od toga da li je vaš predmet komuniciralo Veće ili Komitet, želećete da ponuđenom poravnanju pristupite na dva različita načina.

Ako je vaš predmet komunicirao Komitet, radi se o predmetu o kome već postoji obimna praksa Suda. To takođe znači, u najvećem broju slučajeva, da ste vi u pravu i da to vlada zna. Osim u veoma specifičnim slučajevima, vlada će ponuditi prijateljsko poravnanje. Prihvatite ga bez razmišljanja. Možda će vam se činiti da nije dovoljno, ali budite sigurni da više od toga što vam je ponuđeno nećete dobiti. Sve dok predlog nije potpuno nerazuman, Sud će ga prihvatiti prosto zato što želi da stimuliše vladu da problem koji pritiska veliki broj podnosilaca predstavke što brže i povoljnije reši, a da u isto vreme oslobodi svoje vreme kako bi mogao da se bavi drugim problemima kojih ima u izobilju.

Ukoliko ne prihvatite prijateljsko poravnanje u postupku pred Komitetom, vlada može nakon vašeg odbijanja poslati unilateralnu deklaraciju u kojoj će ponuditi slične, mada za par procenata nepovoljnije uslove. Gotovo je sasvim sigurno da će Sud ove nepovoljnije uslove prihvatiti. Prema tome, ako vam vlada ponudi prijateljsko poravnanje

u postupku pred Komitetom, prihvatite ga, osim ako ni jedan razuman čovek ne bi pristao na to. Imajte u vidu da je nekada prosto neverovatno na šta bi “razuman“ čovek sve pristao.

Ukoliko primite ponudu za prijateljsko poravnanje u predmetu pred Većem, morate da razmislite zbog čega je predmet uopšte poslat u Strazbur. Ako se radi o predmetu gde su postavljena goruća pitanja o zaštiti ljudskih prava, gde interesi javnog poretka nalažu da se o njima donese presuda, postoji šansa da sam Sud ne bi prihvatio takvu ponudu. Ovde morate pažljivo vagati. Moj savet bi bio da se, ukoliko niste sigurni kojim putem ići, konsultujete sa specijalistima u ovom slučaju.

3. Najčešće greške

GREŠKA BR. 1 Teraćemo se do Strazbura!

Naravno, lako je poslati predstavku Evropskom sudu. Mnogo je teže videti da je Sud vašu predstavku razmatrao u meritumu.

Čak 99% predavki podnesenih Evropskom sudu bude odbačeno kao neprihvatljivo i nikad ne bude razmatrano u meritumu. Predstavka može biti odbačena iz različitih razloga, a najčešći je zabuna podnosilaca predstavke i advokata i advokatkinja koji se Evropskom sudu obraćaju kao nekoj vrsti kasacionog ili apelacionog suda.

Evropski sud nije žalbeni sud. On nije sud četvrte instance. Evropski sud je međunarodni sud za zaštitu ljudskih prava. Ukoliko vašu žalbu ne možete da formulišete na način koji jasno i bez mentalne gimnastike pokazuje da je došlo do povrede nekog prava zaštićenog Konvencijom, najverovatnije treba da se suzdržite od daljeg pisanja predstavke.

Znam šta mislite i ne, niste u pravu. Samo zato što mislite da je presuda domaćeg suda kojom ste izgubili građansku parnicu, ili ste oglašeni krivim u krivičnom ili prekršajnom postupku, nepravedna, ne znači da vam je povređeno pravo na pravično suđenje iz člana 6 Evropske konvencije. Ako pročitate svoju predstavku, i ako shvatite da se u suštini žalite na ishod postupka, najverovatnije treba da odustanete zato što će predstavka biti proglašena "predstavkom četvrte instance". Ako do istog ishoda postupka, kada se uzmu osnovne činjenice u obzir, ne bi došla nijedna razumna osoba i ako je ishod postupka toliko nelogičan da vređa osnovne principe pravde i ljudskog intelekta, jedino tada će se Sud upustiti u razmatranje samog ishoda. Naime, član 6 garantuje procesnu, a ne materijalnu pravičnost. Advokatima bi ovo trebalo da bude relativno blisko. Dok žalbu domaćem sudu možete poslati zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja, pogrešne primene materijalnog prava i bitnih povreda postupka, predstavku Evropskom sudu zbog povrede člana 6 možete poslati samo ukoliko se oslanjate na ovaj treći osnov. Oslanjanje na prva dva osnova vodiće odbacivanju vaše predstavke.

GREŠKA BR. 2

Da, ali sam postupak je bio nepravičan!

To je moguće, ali budite pažljivi. Da bi predstavka koja se tiče pravičnosti postupka iz člana 6 bila uopšte razmatrana u meritumu, mora da se tiče veoma ozbiljne procesne povrede. Takođe, pogledajte pažljivo tekst člana 6. On se detaljno bavi samo krivičnim postupkom, dok je građanski postupak pomenut samo u prvom paragrafu. Naime, težište člana 6 usmereno je ka krivičnom postupku koji nosi veoma teške posledice za pojedinca (u vreme kada je Konvencija potpisana, krivični postupak je mogao biti okončan i smrtnom kaznom). Prema tome, ukoliko ne možete da pokažete veoma ozbiljne procesne propuste usled kojih je nemoguće govoriti o ispravnosti ishoda, bilo u krivičnom ili u građanskom postupku, razmislite da li će podnošenje predstavke Evropskom sudu uroditi plodom.

GREŠKA BR. 3

Ništa me ne košta da probam!

Na prvi pogled, ne košta vas puno. Na kraju krajeva, poštarina pošiljke koja sadrži predstavku košta oko 15 KM. Ukoliko ste advokatkinja i naplaćujete uslugu sastavljanja predstavke prema advokatskoj tarifi, možete i lepo da zaradite. Međutim, postoji i druga "cena" ovakvog pristupa, a nju je mnogo teže nadoknaditi.

Svaki potencijalni podnosilac predstavke treba da bude svestan da Evropski sud ima veoma razrađen kompjuterski sistem. Kada vaša predstavka stigne u Sud, službenici i službenice su istog trenutka svesni koliko ste predstavki prethodno podneli Sudu i koliko je njih sudija pojedinac proglasio za očigledno neprihvatljive. Ukoliko podnesete više od pet takvih predavki, dobićete pismo u kome ćete biti obavješteni, pored činjenice da je i najnovija vaša predstavka odbačena kao očigledno neprihvatljiva, da Sud više neće ni registrovati vaše buduće predstavke ukoliko ne sadrže ozbiljne razloge koji ukazuju da je došlo do povrede Konvencije. To znači da će svaku vašu buduću predstavku pročitati pravni savetnik ili savetnica Sekretarijata Suda koji će je, ukoliko vidi da je očigledno neprihvatljiva i nakon kratke konsultacije sa vansudskim izvestiocem, jednostavno baciti u korpu za smeće (znam, ne zvuči naročito uzvišeno niti proceduralno komplikovano). Ona neće biti registrovana,

neće biti u arhivi i, najgore od svega, nijedan sudija Evropskog suda je nikada neće videti! U ovom slučaju nikada nećete dobiti pismo u kom će vas Sud obavestiti šta se dogodilo sa vašom predstavkom. Ovo je cena koju bi trebalo da ozbiljno uzmete u obzir pre nego što zalepите sledeću poštansku markicu adresiranu na Evropski sud.

S druge strane, advokati i advokatkinje mogu pomisliti da je, naposljetku, njihov posao da zastupaju svoje klijente i da ih Sud zbog toga ne može sankcionisati. To je tačno. Gore opisani scenario se ne može dogoditi advokatima. Međutim, može vam se dogoditi nešto slično. Kao što sam već napomenuo, Evropski sud raspolaže veoma razvijenim kompjuterskim sistemom, ali je još važnije to što raspolaže ljudstvom sa prilično dobrom memorijom. Postoje advokati koji su, predstavljajući različite klijente, podneli i više od pedeset, sto, pa i dvesta predavki Evropskom sudu u relativno kratkom vremenskom periodu, a koje su, sve do jedne, sudije pojedinci proglasili očigledno neprihvatljivim. Jasno je da imena takvih advokata odzvanjaju veoma glasno hodnicima Suda. Iako svaku predstavku takvog advokata Sud (makar za sada) mora da razmatra (osim u zaista ekstremnim slučajevima – vidi Mihailo Petrović v. Serbia, predstavka br. 56551/11, odluka od 18. oktobra 2011), potpuno je prirodno da njegova trideseta ili četrdeseta predstavka neće zavredeti pažnju Suda istog momenta kada stigne. Zapravo, slučaj koji zastupa takav advokat može da “čeka svoj red” poprilično dugo. U najvećem broju slučajeva, rezultat tog čekanja će biti isti kao i u prethodnih 50, 100 ili 200 puta – predstavka će biti proglašena neprihvatljivom iz osnovanih razloga. Međutim, šta ako je stota predstavka zapravo bila o izuzetno teškim povredama koje zahtevaju hitno delovanje Suda – recimo, neizvršenje sudske presude o uslovima viđanja roditelja i maloletnog deteta – ali je ime advokata na omotu predavke pogrešno sugerisalo pravnoj savetnici da predmet može pričekati? Ovo se ne dešava često u praksi, ali postoji i takav rizik. Na kraju krajeva, čak iako postoje kontrolni mehanizmi za neutralizovanje ovog rizika, nijedan profesionalac ne bi trebalo da bude ponosan reputacijom koja njegove podneske stavlja na začelje reda.

Na kraju, postoji cena koja se ogleda u efikasnosti celog evropskog sistema za zaštitu ljudskih prava. Zatrpanje Suda očigledno neprihvatljivim

predstavkama umanjuje njegov kapacitet da se bavi gorućim pitanjima, sistemskim i teškim povredama ljudskih prava, uključujući ubistva, mučenja, lišenja slobode, diskriminacije, razaranje porodica, imovine i slično. Upravo je ovo i dovelo do novih procedura koje uprošćavaju odbacivanja predstavki (procedura sudije pojedinca), revidiranja i striktno primene Pravila 47, a uskoro i skraćanja roka za podnošenje predstavki sa šest na četiri meseca. Eto, toliko vas košta.

GREŠKA BR. 4

Ovde su svi korumpirani. Idem pravo u Strazbur!

Čestitam. Pronašli ste najefikasniji način da se slučaj koji podnesete vođeni ovakvim rezonovanjem brzo okonča – naravno, njegovim odbacivanjem. Prva stvar koju će pravni savetnik koji se bavi slučajevima iz BiH pogledati kada otvori fasciklu predmeta jeste spisak podnesenih dokumenata. Potom će pogledom brzo pregledati podnesene dokumente u potrazi za dobro poznatom naslovnom stranicom odluke Ustavnog suda BiH. Za ovo je potrebno svega tridesetak sekundi. Ukoliko ne pronade ono što traži, pravni savetnik će ovlaš pogledati sekciju formulara predstavke u kojoj podnosilac treba da obrazloži zbog čega nije iskoristio pravne lekove koji su mu na raspolaganju i, ukoliko vidi da objašnjenja nema, ili da je objašnjenje generično i bez ikakvih detalja, preporučiće odbacivanje predstavke zbog neiscrpljivanja pravnih lekova. Tu preporuku će u 99,8% slučajeva prihvatiti vansudski izvestilac i u 99,9% slučajeva sudija pojedinac. Ceo proces traje jedva minut aktivnog razmišljanja. Složićete se da je ovo odlična ušteda vremena od 2 sata i 29 minuta koje sudija i njegove asistentice i asistenti sada mogu da posvete nekom drugom predmetu!

Opšte pravilo je da nikada ne treba zaobilaziti Ustavni sud. Nemojte zaboraviti da se Ustavni sud BiH razvijao pod direktnim uticajem Evropskog suda. Mnogi visoko rangirani pravni savetnici Evropskog suda su radili u Ustavnom sudu i pomagali prilikom njegovog uspostavljanja. Troje sudija i sutkinja Ustavnog suda i dalje bira predsednik ili predsednica Evropskog suda. Prirodno je, prema tome, da Evropski sud ima veliko poverenje u efikasnost ustavne apelacije. Ovo ne znači da Evropski sud smatra da je Ustavni sud nepogrešiv – preko 40 presuda u kojima je Evropski sud ustanovio povredu Konvencije uprkos

suprotnom stavu Ustavnog suda to i potvrđuju. Ovo samo znači da postoji snažna pretpostavka da je ustavna apelacija efikasan pravni lek i da ćete morati pružiti jasne dokaze kako biste pokazali sudijama i pravnicama Evropskog suda da je vaš slučaj izuzetak i da se niste morali obratiti Ustavnom sudu. Do sada je to pošlo za rukom podnosiocu predstavke u slučaju Tokić i drugi protiv Bosne i Hercegovine (predstavka br. 12455/04 i dr, presuda od 8. jula 2008), podnosiocima predstavke u slučaju Kunić i ostali protiv Bosne i Hercegovine (predstavka br. 68955/12 i dr, presuda od 14. novembra 2017) i Čolić i ostali protiv Bosne i Hercegovine (predstavka br. 1218/07, presuda od 10. novembra 2009). U prva dva slučaja je bilo jasno da se odluke Ustavnog suda u sličnim predmetima ne izvršavaju, za šta je Sudu podneseno dovoljno dokaza. U trećem je bilo jasno da je Ustavni sud usvojio određeno (nepovoljno) stanovište u predmetima istog sadržaja, pa bi bilo izlišno očekivati pozitivan ishod u budućim sličnim predmetima.

GREŠKA BR. 5

Rok za podnošenje predstavke je šest meseci. Ima vremena...

Pravnicama i pravnicima koji su naviknuti na kratke žalbene rokove u domaćim pravosudnim sistemima rok od šest meseci (uskoro četiri meseca kada dodatni protokol br. 15 stupi na snagu) može izgledati prilično dug. Ležernosti može doprineti i činjenica da kompletna predstavka treba da bude sastavljena na svega nekoliko stranica (o tome će biti reči nešto kasnije).

Samo zato što predstavka treba da bude "kratka", ne znači da je i laka i da će biti brzo napisana (Čerčil je jednom rekao da nema vremena pisati koncizno). Pravnici trebaju uvek imati na umu da su u karijeri verovatno imali malo prilika da vode slučaj pred Evropskim sudom. Stariji i iskusniji pravnici i pravnice nikada nisu učili o Konvenciji i procedurama Evropskog suda na pravnim fakultetima. Možda su pohađali nekoliko kurseva, odslušali nekoliko konferencija, ali ovo nije dovoljno da zameni formalno obrazovanje i praksu. Zbog toga poslu sastavljanja predstavke treba da pristupite sa skromnošću i da svakom elementu posvetite dovoljno vremena. Drugim rečima, proučite odluku Ustavnog suda čim je primite i, ukoliko smatrate da bi Evropski sud

mogao odlučiti drugačije, posavetujte se sa klijentom te prionite na posao što pre.

Isto važi i za podnosioc predavki koji odluče da se obrate Evropskom sudu bez pravnog zastupnika. Potpuni manjak iskustva i treninga kod vas treba da izazove još snažnije osećanje hitnosti.

Postoji i jedan praktičan razlog zbog kog ne treba čekati poslednji momenat za sastavljanje i slanje predstavke. Naime, otkako je počelo da se primenjuje revidirano Pravilo 47 Pravila Suda, mnoge predstavke ne prođu proveru formalno-tehničkih zahteva predstavke. Ukoliko Sekretarijat Suda smatra da zahtevi Pravila 47 nisu ispunjeni, vaš podnesak se neće smatrati predstavkom i rok od šest meseci neće prestati da teče. Ako podnosite predstavku u poslednjem trenutku, lako se može dogoditi da nećete imati vremena da unesete potrebne ispravke u formular i ponovo ga pošaljete pre isteka roka (pogledajte vežbu br. 3).

GREŠKA BR. 6

Sve ću lepo i potanko da im objasnim...

Nema potrebe za isuviše detaljnim objašnjavanjem. Zapamtite da formular predstavke ima samo tri stranice za predstavljanje činjenica i dve stranice za vaš pravni argument. Držite se najbitnijih činjenica i najvažnijih pravnih argumenata. Važno je da pravna savetnica do koje prvo dođe vaša predstavka, kao i vansudski reporter i najvažnije sudija, mogu brzo i jednostavno da vide koji problem vas dovodi u Strazbur. Setite se brojki sa početka ovog vodiča. Nikome ne činite uslugu, a ponajmanje sebi, ukoliko sudija i njegove saradnice koje rade na vašem predmetu moraju da potroše dva i po sata samo da bi shvatile koji vas problem muči.

Zbog toga je najbolje da svoju izjavu o činjenicama zapravo započnete prosto proširenom rečenicom u kojoj je sadržana suština vaše predstavke. Time ćete “naštimovati” mozak ljudi iz Suda koji rade na vašem predmetu da stave u kontekst narativ koji sledi. Drugim rečima, biće im lakše da isprate navode o činjenicama ako odmah znaju zbog čega se

te činjenice uopšte nalaze na papiru pred njima. Na primer, predstavku možete započeti rečima: “Podnosilac predstavke smatra da iz dole navedenih činjenica i priloženih dokaza sledi da mu je povređeno pravo na privatnost.“ Možete biti i određeniji: “Podnosilac predstavke smatra da je građanski postupak zbog koga se obraća Evropskom sudu, a koji je trajao 12 godina u tri instance, bio nerazumno dugačak, usled čega mu je povređeno pravo na suđenje u razumnom roku.“ ili “Podnosilac predstavke je pretrpeo teške telesne povrede i psihičke traume usled zlostavljanja kom su ga podvrgnuli pripadnici policije, čime su mu povređena prava garantovana članom 3 Konvencije.“ Nemojte držati čitateljstvo u neizvesnosti – ne pišete roman, već pravni dokument za Sud u koji godišnje dolazi još 60 hiljada sličnih dokumenata. Neizvesnost je poslednja stvar koju ti ljudi žele da vide. Odmah im pokažite lice ubice, pa im onda pustite ostatak filma.

Nakon ovog uvoda, ukratko predstavite činjenice iz kojih proizilazi tvrdnja iz prve rečenice. Veoma je teško dati apstraktan savet o tome koje su činjenice relevantne za vaš predmet. To će zavisi od slučaja do slučaja. Najbolji pristup bi bio da dobro proučite konstrukciju presuda Evropskog suda, naročito odeljak “Činjenice“ i “Okolnosti u predmetu“, koje će vam pružiti jasnu sliku šta Sud smatra relevantnim i kako organizuje predstavljanje činjenica. Što je vaša prezentacija činjenica bliža metodologiji koju primenjuje Sud, priprema i obrada vašeg predmeta biće efikasnija (pogledajte vežbu br. 4). Na kraju, što je vaša prezentacija činjenica bolja, to je veća šansa da će vaša predstavka biti komunicirana kroz novu momentalnu i uprošćenu proceduru. Drugim rečima, znatno ćete ubrzati postupak.

GREŠKA BR. 7

... osim pravne argumente o povredi Konvencije.

Brojne predstavke koje dođu u Evropski sud sadrže veoma malo pravnog rezonovanja koje činjenične navode dovodi u vezu sa odredbama Konvencije i praksom Evropskog suda. Najčešće će ovaj odeljak na formularu predstavke izgledati ovako:

ubrzava razrešenje slučaja.

Kako, onda, treba da izgleda pravni argument u predstavci? Gore prikazani primer ne bi bio loš početak. Zatim bi trebala da usledi pravna analiza situacije za koju tvrdite da je dovela do povrede neke odredbe Konvencije i da je potkrepite, ako je moguće, prethodnom praksom Suda u sličnim situacijama.

Vratimo se prethodnom primeru u kome tvrdite da je podnosiocu predstavke povređeno pravo na privatni život usled objavljivanja njegovih ličnih podataka i fotografije u dnevnim novinama bez njegove saglasnosti i propusta domaćih sudova da to sankcionišu. Koncizan i smislen pravni argument bi izgledao otprilike ovako:

Evropski sud za ljudska prava – Obrazac predstavke

8 / 13

F. Izjava o navodnoj povredi ili povredama Konvencije i/ili Protokola i odgovarajući argumenti	
59. Član na koji se pozivate	Objašnjenje
Član 8	<p>Podnositelj predstavke smatra da mu je radnjama domaćih sudova povređeno pravo na privatnost garantovano članom 8 Evropske Konvencije.</p> <p>Član 8 Konvencije, između ostalog, garantuje pravo na privatni život. Prema praksi Evropskog suda, ovo pravo uključuje i pravo pojedinca da kontroliše upotrebu svojih fotografija, uključujući i pravo da odbije da se njegova fotografija objavi u medijima (Hanover protiv Nemačke (br. 2), presuda Velikog veća od 7. februara 2012). Isto važi i za privatnu adresu, i to ne samo privatnih građana poput podnosioca predstavke, već i javnih ličnosti (Alkaya protiv Turske, presuda od 9. oktobra 2012).</p> <p>Iako Član 8 prevashodno štiti pojedinca od arbitrarnog mešanja države u njegov privatni život, on takođe nameće pozitivnu obavezu državama da pojedincima pruže zaštitu kada njihovo pravo na privatnost biva ugroženo od strane privatnih lica, kao što je to slučaj u ovom predmetu (Hanover protiv Nemačke, op cit.)</p> <p>Podnosilac predstavke prema tome smatra da je tužena država odgovorna za povredu prava na privatni život podnosioca predstavke usled odbijanja njenih pravosudnih organa da mu pruže zaštitu od neovlašćenog objavljivanja njegovih ličnih podataka i fotografije u dnevnom listu, čime je prekršila svoje pozitivne obaveze iz člana 8 Konvencije.</p>

Naravno, ovaj pravni argument bi mogao biti znatno proširen i sastavljen tako da podseća na odeljak po imenu “Pravo” iz presuda Evropskog suda. Važno je, međutim, zapamtiti da su vam za pravni argument ostavljene dve stranice na formularu predstavke i, ukoliko se ne radi o epohalnom slučaju koji unapređuje praksu Evropskog suda, te dve stranice bi trebale da budu više nego dovoljne (pogledajte vežbu br. 5).

GREŠKA BR. 8

Pa šta i ako napišem koju stranicu više?

Pravilo 47, paragraf 1, tačke e, f i g Pravila Suda jasno nalažu da aplikacija treba da sadrži kratku i razumljivu izjavu o činjenicama, kratku i razumljivu izjavu o povredama Konvencije i kratku i razumljivu izjavu o ispunjenosti uslova prihvatljivosti predstavke. Na formularu aplikacije su ostavljene tri stranice za izjavu o činjenicama, dve stranice za izjavu o povredama Konvencije i jedna stranica za izjavu o uslovima prihvatljivosti. Paragraf 2, tačka a) Pravila 47 potom nalaže da sve relevantne informacije o ova tri pitanja, iz kojih Sud može videti prirodu i zahtev predstavke, “moraju” da stanu na šest stranica formulara predstavke koje su za to predviđene.

Podnosioc predstavke često zbunjuje izuzetak predviđen tačkom b) istog paragrafa u kome Sud dopušta podnošenje “aneksa” sa “dodatnim objašnjenjima” o činjenicama i pravnim argumentima, a koji ne može biti duži od 20 stranica. Oslanjajući se na to, oni će možda sastaviti izjavu o činjenicama na više od tri stranice. Često to izgleda otprilike ovako:

Kantonalni sud je, iz podnosiocu predstavke potpuno nerazumljivih razloga, odlučio u korist tuženog. Naime, sud je potpuno zanemario praksu Evropskog suda po ovom pitanju i zauzeo stav koji je u direktnoj suprotnosti sa Konvencijom.	
Očigledno nezadovoljan takvom odlukom, podnosilac predstavke je podneo ustavnu žalbu 28. avgusta 2014. godine u kojoj je tvrdio da mu je povređeno pravo na privatnost garantovano Članom 8 Evropske konvencije i Ustavom Bosne i Hercegovine. Ustavnom sudu je trebalo gotovo pune tri godine da po ovom predmetu donese odluku.	
NASTAVAK U ANEKSU	

- Vodite računa da informacija koju navodite u ovom odjeljku ne prekorači ovu stranicu -

Evropski sud za ljudska prava – Obrazac predstavke 8 / 13

F. Izjava o navodnoj povredi ili povredama Konvencije i/ili Protokola i odgovarajući argumenti	
59. Član na koji se pozivate	Objašnjenje
Član 8	Podnositelj predstavke smatra da mu je radnjama domaćih sudova povređeno pravo na privatnost garantovano članom 8 Evropske Konvencije.

Ovo nije šala. Saradnici sudija su videli nebrojeno puta ovakvu paradoksalnu situaciju gde reči “nastavak u aneksu”, “nastavak na sledećoj stranici”, “nastavlja se” i slično stoje bukvalno na nekoliko milimetara od instrukcije Suda: “Vodite računa da informacija koju navodite u ovom odeljku ne prekorači ovu stranicu”. Ponekad će podnosilac predstavke jednostavno nastaviti svoju misao na sledećoj stranici bez ikakve najave ili će staviti tri tačke. Bilo kako bilo, važno je razumeti da će ovakva predstavka najverovatnije biti administrativno

odbačena u skladu sa Pravilom 47.

Ovde ne treba da računate na “sažaljivost“ Evropskog suda. Dani u kojima je Sud sa puno razumevanja primao predstavke napisane na toalet papiru jer njen podnosilac nije imao pristup nikakvom drugom materijalu u zatvoru davno su za nama. Sud je danas, protivno svom sopstvenom uverenju, veoma strog u pogledu forme. Uzrok tome je ogroman broj besmislenih i očigledno neprihvatljivih predstavlki kojima mora da se bavi. Sećate se one priče o realnoj ceni neosnovanih predstavlki? Evo još jedne prilično skupocene.

Šta je onda taj aneks od dodatnih dvadeset stranica ako sve relevantne informacije moraju da stanu na šest stranica predstavke? Upravo ono što Pravilo 47 kaže: dodatna informacija sa detaljnim prikazom nekih ključnih elemenata predstavke koji su već pomenuti u formularu. Recimo, u formularu navodite da je “29. novembra 2015. godine kantonalni sud doneo presudu kojom je odbio tužbeni zahtev podnosioca presude našavši da mu nije povređeno pravo na privatnost objavljivanjem fotografije u dnevnim novinama.“ Ova izjava je dovoljna da Evropski sud zaključi šta se dogodilo. Zajedno sa kopijom presude koju morate podneti, ova izjava je, zapravo, sve što je Sudu potrebno da bi mogao analizirati problem i odlučiti kako ovaj konkretni element predstavke utiče na njegovu konačnu odluku. Međutim, ukoliko smatrate da bi Sudu koristilo nešto više detalja, vi možete dodati u aneksu, recimo, koje je objašnjenje kantonalni sud ponudio obrazlažući ovaj nalaz, kako se to obrazloženo kosi sa ustanovljenom praksom Evropskog suda i slično. Dakle, u aneksu ne možete raspravljati o potpuno novim elementima predstavke. Možete samo razraditi one već pomenute.

U praksi, aneks gotovo nikada nije potreban. Sve što je relevantno za rešenje predstavke u 99% slučajeva može da stane na za to predviđene stranice formulara. Ipak, moguće je, recimo, da se vaš slučaj tiče situacije u kojoj je bio veliki broj povreda Konvencije, ili postoji veliki broj podnosilaca iste predstavke gde se okolnosti njihovih slučajeva pomalo razlikuju (recimo, različiti postupci pred domaćim sudovima o istoj pravnoj stvari i slično). Ponekad je u takvim predmetima veoma teško na svega tri stranice predočiti sve relevantne elemente i dovoljno ih razraditi. U takvim slučajevima aneks može biti koristan alat.

Postoji još jedna situacija u kojoj priprema aneksa ima smisla, a to je kada u Strazbur donosite tzv. strateški slučaj kojim pokušavate da utičete na sistemske reforme u zemlji protiv koje podnosite predstavku, ili kada koristite individualni slučaj kako biste promenili praksu ili zakone zemlje. Naposljetku, strateški slučajevi mogu biti podneseni Evropskom sudu u pokušaju da se promeni i njegova sopstvena praksa. U ovakvim predmetima je lako zamisliti da šest stranica nije dovoljno za formulaciju jakog pravnog argumenta koji bi mogao da ubedi Sud da razmisli o promeni sopstvene prakse. Šansa je, međutim, da sve dok koristite ovaj priručnik kao vodič, a ne kao podsetnik, i sve dok zastupanje slučajeva pred Evropskim sudom ne postane vaša formalna ili faktička specijalizacija, ovakve slučajeve nećete ni donositi pred Sud, ili ih makar nećete donositi bez pomoći onih koji su specijalizovani za takve postupke. Prema tome, aneks vam, ni u ovom slučaju, najverovatnije neće biti potreban, makar još neko vreme.

GREŠKA BR. 9

Mogu ja to sama_sam!

U najvećem broju slučajeva, verovatno je da ste u pravu, naročito ako ste kvalifikovani advokat ili pravica. Slučajevi koji najčešće dolaze u Evropski sud bave se relativno jasnim pitanjima – dužina trajanja postupka, neizvršenja sudskih presuda i slično. Ne postoji nijedan razlog zbog čega ovakve slučajeve ne biste mogli da zastupate bez ičije pomoći. Isto važi i za predmete koji se tiču različitih aspekata krivičnog postupka i izvršenja krivičnih sankcija. Nema razloga zbog čega advokati koji su specijalizovani za domaći postupak ne bi mogli borbu da nastave i pred Evropskim sudom. Slično je i sa “parničarima“ kada se radi o predstavkama vezanim za bitne povrede parničnog postupka i član 6 Evropske konvencije.

Stvari postaju malo komplikovanije, međutim, kada je pored dobrog poznavanja domaćeg prava potrebno i specijalizovano poznavanje prakse Evropskog suda i međunarodnog prava ljudskih prava. Iako je poznavanje ljudskih prava gotovo intuitivno (na kraju krajeva, svi smo rođeni sa njima i posedujemo ih čak i ako toga nismo svesni), nekada nije tako jednostavno sastaviti pravni argument koji je podoban

za Evropski sud. Primera radi, treba biti prilično inventivan pa da se žalite Evropskom sudu zbog neformalnog smetlišta u vašem komšiluku pozivajući se na prava iz člana 8 Evropske konvencije. Zapravo, treba biti inventivan ili jednostavno poznavati praksu Suda pa znati da je najverovatnije to put ka uspehu.

Internet i biblioteke su pune udžbenika, priručnika i zbirki prakse Evropskog suda. HUDOC – internet pretraživač prakse Evropskog suda je udaljen od vas svega jedan klik mišem. Svaki put kada se nadete u situaciji da razmišljate o podnošenju predstavke, konsultujte ove izvore. Ako osetite da je more informacija pred vama preveliki zalogaj, konsultujte se sa specijalistima kojima je poznavanje Evropske konvencije primaran posao. Njih ćete najčešće naći u nevladinim organizacijama koje se bave ljudskim pravima i oni će vam izaći u susret, često i bez ikakve naknade. Uvek imajte u vidu da zaštita osnovnih prava vašeg klijenta prevazilazi našu profesionalnu sujetu (koja je sasvim prirodna, a u našoj profesiji često i poželjna).

Ovde je pravo mesto za jedno upozorenje. Često se u praksi dogodi da u Evropski sud dođe predstavka koja se bavi veoma ozbiljnim pitanjima povrede prava iz Konvencije. Ta predstavka je neretko sastavljena besprekorno uz očigledno učešće profesionalaca koji se svakodnevno bave Konvencijom. Međutim, i pored toga, ona bude odbačena, gotovo uvek zbog neiscrpljivanja domaćih pravnih lekova. Verovatno se pitate kako tim tzv. specijalistima promakne tako jednostavna stvar. Istina je, međutim, da im ne promakne, ali da je stvar izgubljena još i pre nego što predmet dođe u njihove ruke.

Da bi Evropski sud smatrao da su domaći pravni lekovi iscrpljeni, pritužbe koje se šalju Evropskom sudu moraju, makar suštinski, biti predmet rasprave pred domaćim sudovima. Argumenti u domaćim žalbama moraju biti slični onima iz predstavke, naročito kako se predmet kreće ka najvišim instancama domaćeg pravosudnog sistema i ka Ustavnom sudu. Loše formulisane žalbe domaćim sudovima, kao i nepoštovanja domaćih rokova vrlo lako mogu zatvoriti vrata Evropskog suda čak i najboljim pravicima ljudskih prava. Zbog toga je važno da od prve žalbe imate u vidu Evropsku konvenciju i potencijalni put ka Evropskom sudu ukoliko

osetite da vaš slučaj ima u sebi dimenziju osnovnih prava i sloboda. Tražite savet i pomoć pre nego je isuviše kasno. Trenutak podnošenja ustavne apelacije je, najverovatnije, prelomni trenutak.

Ukoliko ste vi lično podnosilac predstavke i nemate advokata, možda je vreme da pronađete jednog, makar za potrebe zastupanja pred Evropskim sudom. Ovo nikako nije obavezno, i mnoge slučajeve verovatno možete da vodite bez većih problema i sami (pogledajte gore). Međutim, ako vaša predstavka nije očigledno neosnovana i Sud smatra da o njoj treba da odlučuje u meritumu, naložiće vam da angažujete advokata. Od ovog trenutka, ukoliko nemate novac da angažujete advokata i to potkrepite dokazima, možete tražiti od predsednika ili predsednice Veća Evropskog suda koje odlučuje o vašem predmetu da vam dodeli pravnu pomoć.

GREŠKA BR. 10

Već sam tražila_tražio troškove u predstavci.

Niste. Samo mislite da ste ih tražili. Troškove morate tražiti u odgovoru na vladina zapažanja, i to troškove pred domaćim sudom, kao i troškove pred Evropskim sudom. Morate ih detaljno obrazložiti i potkrepiti priznanicama i drugim dokazima. Iako smatram da se ljudskim pravima ne treba baviti samo zbog novca, on vam je ipak potreban da nahranite mozak kako biste mogli da se bavite bilo čime. Nemojte zbog početničke greške da potrošite mesece rada na predmetu (ako se predmetom bavite kako treba, mesece ćete i potrošiti), a da na kraju ne možete da pokrijete ni troškove poštarine. Sve ovo važi i za zahtev za isplatu materijalne štete kao i za bilo koji vid pravičnog zadovoljenja koji tražite.

4. Vežbe

VEŽBA BR. 1

Red je da vežbanje započnemo zagrevanjem. Prva vežba je, prema tome, sasvim jednostavna. Posetite internet stranicu Evropskog suda na ovoj adresi:

<http://www.echr.coe.int/Pages/home.aspx?p=applicants/bos&c=>

Sa te stranice preuzmite formular predstavke. Pročitajte ga od reči do reči. Pročitajte ga ponovo. Instinkt bi trebao da vam kaže kako je tekst pisan crvenom bojom ili uokviren crvenim kvadratom posebno značajan pa biste možda hteli da taj deo teksta pročitate još jednom? Gotovo!

VEŽBA BR. 2

I dalje smo u fazi zagrevanja pa će se i ova vežba baviti posetom internet stranici Evropskog suda na adresi:

http://www.echr.coe.int/Documents/Convention_BOS.pdf

Na ovoj adresi se nalazi tekst Evropske konvencije i njenih protokola na BHS jeziku. Prava zaštićena Konvencijom su izlistana u članovima 2 do 14 Konvencije, članovima 1 do 3 Prvog protokola, članovima 1 do 4 Četvrtog protokola, članovima 1 i 2 Šestog protokola, članovima 1 do 5 Sedmog protokola i članom 1 Dvanaestog i Trinaestog protokola. Mnogo je važnije da steknete naviku da, ukoliko se želite baviti evropskom zaštitom ljudskih prava, Konvenciju uvek držite blizu sebe i da je koristite kao referentni tekst, nego da se autor ovog vodiča pravi pametan tako što će otvoriti Konvenciju i iz nje prepisati listu garantovanih prava i sloboda.

VEŽBA BR. 3

Da biste shvatili koliko je vremena potrebno za sastavljanje kvalitetne predstavke, odaberite jedan od sledećih pravnih problema i napišite članak od 2500 do 3000 reči koji objašnjava, sa pozivanjem na sudsku

praksu, kako bi se taj problem rešio pred Evropskim sudom.

1. Otpuštanje policijskog službenika zbog pokretanja krivičnog postupka protiv njega, uprkos činjenici da je naknadno oslobođen optužbi
2. Neizvršenje sudske odluke o starateljstvu nad maloletnikom
3. Odsustvo istrage za ratne zločine koji su se dogodili pre nego što je tužena država potpisala Evropsku konvenciju

VEŽBA BR. 4

Da biste okvirno shvatili koji je poželjan obim izjave o činjenicama, predlažem vam jednu vežbu. Izaberite bilo koju presudu Veća Evropskog suda (ne i Velikog veća) protiv jedne od zemalja regiona. Iskopirajte odeljak "Okolnosti u predmetu" (na engleskom "The Circumstances of the Case") i prebacite ga u formular predstavke. Ponovite ovo nekoliko puta sa različitim predmetima. Videćete da bi izjava o činjenicama, kada bi sudije same popunjavale predstavku, retko kada bila duža od stranice i po.

VEŽBA BR. 5

Da biste okvirno shvatili kako bi trebalo da izgleda idealan pravni argument o povredama Konvencije, pročitajte što više odeljaka naslovljenih "Pravo" u presudama Veća Evropskog suda.

5. O Autoru

Vidan Hadži-Vidanović je rođen 1980. godine u Beogradu. Diplomirao je na Pravnom fakultetu Univerziteta u Beogradu, a magistrirao i doktorirao na katedri za ljudska prava i međunarodno pravo Pravnog fakulteta Univerziteta u Notingemu u Ujedinjenom Kraljevstvu. Karijeru u oblasti prava ljudskih prava je započeo 2003. u Beogradskom centru za ljudska prava gde i danas često radi kao saradnik. Radio je i kao asistent u Centru za ljudska prava Univerziteta u Notingemu, a bio je i gostujući predavač na Pravnom fakultetu Vašington i Li univerziteta u Sjedinjenim Američkim Državama i na Pravnom fakultetu Univerziteta Union u Beogradu. Između 2012. i 2017. je radio kao pravni savetnik u Sekretarijatu Evropskog suda za ljudska prava. Trenutno radi kao savetnik za ljudska prava i reformu pravosuđa u Centralnoj Americi i kao konsultant za litigaciju pred Evropskim sudom za ljudska prava u više evropskih zemalja. Autor je brojnih monografija iz oblasti ljudskih prava i međunarodnog prava.

6. O Inicijativi

Inicijativa za monitoring evropskih integracija Bosne i Hercegovine je neformalna koalicija trideset organizacija civilnog društva koja doprinosi praćenju reformi i nadgleda primjenu politika, prava i standarda Evropske unije, fokusirajući se na pitanja demokratizacije, vladavine prava, te ljudskih i manjinskih prava.

Saznajte više o Inicijativi na:

<http://eu-monitoring.ba/o-inicijativi/>

Aktivne članice su:

Asocijacija za demokratske inicijative, Sarajevo
BH novinari, Sarajevo
BIRN BiH, Sarajevo
Centar za istraživačko novinarstvo, Sarajevo
Centar za mlade Kwart, Prijedor
Centar za političke studije, Sarajevo
Centar za promociju civilnog društva, Sarajevo
Fondacija Cure, Sarajevo
Fondacija 787, Sarajevo
Forum ZFD BiH
Helsinški parlament građana, Banja Luka
Hope and Homes for Children
Inicijativa mladih za ljudska prava, Sarajevo
Udruženje Kali Sara Sarajevo,
MyRight - Empowers People with Disabilities, Sarajevo
Oštra nula, Banja Luka
Transparency International, Banja Luka/Sarajevo
TRIAL International, Sarajevo
Sarajevski otvoreni centar
Udruženje tranzicijska pravda, odgovornost i sjećanje, Sarajevo
Vaša prava BiH
Zašto ne, Sarajevo
Zemlja djece, Tuzla
Žene ženama, Sarajevo

Inicijativu koordinira:

Sarajevski otvoreni centar
info@eu-monitoring.ba

Inicijativu podržavaju:

ACIPS, Sarajevo; Asocijacija studenata Pravnog fakulteta Univerziteta u Tuzli; Banjalučko udruženje kvir aktivista (BUKA), Banja Luka; Centar za socio-ekološki razvoj, Banja Luka; Centar za ljudska prava Univerziteta u Sarajevu; Crvena, Sarajevo; Evropski istraživački centar, Sarajevo; Green Council, Sarajevo; Infohouse, Sarajevo; OKC Abrašević, Mostar; Perpetuum Mobile, Banja Luka; Udruženje PEKS, Živinice; Vesta, Tuzla; Vanjskopolitička inicijativa BiH, Sarajevo; Zeleni Neretva, Konjic

Ova publikacija izlazi u okviru edicije Human Rights Papers, koju objavljuje Sarajevski otvoreni centar. U ediciji Human Rights Papers izlaze opšti ili tematski izvještaji, te relevantne publikacije o stanju ljudskih prava u Bosni i Hercegovini. Ovi izvještaji i publikacije su osnova za daljnje zagovaračke aktivnosti prema državi Bosni i Hercegovini, ali i međunarodnim tijelima. Navedena publikacija je objavljena u sklopu rada Inicijative za monitoring EU integracija u BiH kao koalicije organizacija civilnog društva angažovanih na praćenju procesa integracija Bosne i Hercegovine u EU, čiji rad koordinira Sarajevski otvoreni centar.

Neke od aktuelnih publikacija koje su izašle u sklopu rada Inicijative su:

Žene, rad i zapošljavanje u aktima Evropske unije, Natalija Petrić, Sarajevski otvoreni centar i Helsinški parlament građana Banjaluka u ime Inicijative za monitoring evropskih integracija BiH, Banjaluka, Sarajevo, 2017, Dostupno na: <http://eu-monitoring.ba/zene-rad-i-zaposljavanje-u-aktima-evropske-unije/>

Alternativni odgovori organizacija civilnog društva na pitanja Evropske komisije, Sarajevski otvoreni centar i Helsinški parlament građana Banja Luka, u ime Inicijative za monitoring EU integracija Bosne i Hercegovine, Sarajevo, avgust 2017., Dostupno na: <http://eu-monitoring.ba/alternativni-odgovori-organizacija-civilnog-drustva-na-pitanja-evropske-komisije/>

Prijedlog izmjena i dopuna Zakona o radu FBiH - Za unapređenje zaštite ravnopravnosti spolova, zaštite prava povezanih sa majčinstvom, očinstvom i pravima djece, Adrijana Hanušić-Bećirović, Sarajevo, oktobar, 2016. Dostupno na: <http://eu-monitoring.ba/prijedlog-izmjena-i-dopuna-zakona-o-radu-u-fbih/>

Alternativni izvještaj za BiH 2016: Politički kriteriji, Sarajevski otvoreni centar u ime Inicijative za monitoring evropskih integracija u BiH, Sarajevo, juli 2016., Dostupno na: <http://eu-monitoring.ba/alternativni-izvjestaj-za-bih-2016-politicki-kriteriji/>

Komentar na prijedlog Zakona o ombudsmenu za ljudska prava Bosne i Hercegovine i prijedlozi amandmana za unaprjeđenje prijedloga zakona, Sarajevo, mart 2016. godine, Saša Gavrić, Sarajevski otvoreni centar u ime Inicijative za monitoring evropskih integracija u BiH, Dostupno na: <http://eu-monitoring.ba/komentar-na-prijedlog-zakona-o-ombudsmenu-za-ljudska-prava-bosne-i-hercegovine-i-prijedlozi-amandmana-za-unaprjedjenje-prijedloga-zakona/>

